

ԿԱՐԾԻՔ

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍԻ

Ալիկ Արմենի Թորոսյանի «Աշխատանքի շուկայի ինստիտուտները որպես եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման կարգավորման գործիք (ՀՀ օրինակով)» թեմայով Ը.00.01 «Տնտեսագիտության տեսության և տնտեսագիտական մտքի պատմություն» մասնագիտությամբ տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար

Եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման խնդիրը մարդկության պատմության ամբողջ ընթացքում եղել է երկրների առջև ծագացած կարևոր մարտահրավերներից մեկը: Թեև համաշխարհային տնտեսության գլոբալացումը և տեխնոլոգիական առաջընթացը նպաստել են զգալի տնտեսական առաջընթացին, սակայն դա նաև նպաստել է բնակչության տարբեր շերտերի եկամուտների միջև զգալի անհավասարությանը: Մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ պատճառներով հասարակության տարբեր շերտերի միջև ձևավորվում է եկամուտների անհավասարություն: Այս պատճառների մեջ իրենց կարևոր նշանակություն ունեն աշխատանքի շուկայի ինստիտուտները: Ներկայումս աշխարհի գրեթե բոլոր երկրներում բնակչության եկամուտների կառուցվածքում ամենամեծ տեսակարար կշիռ ունեցող եկամտի աղբյուրը աշխատանքային եկամուտներն են: Հետևաբար՝ աշխատանքի շուկայում ձևավորված «խաղի կանոնները» ունակ են առանցքային դերակատարություն ունենալ հասարակության եկամուտների բաշխվածության վրա: Այս առումով ընտրված թեման շատ արդիական է և ունի կարևոր տեսական և գործնական նշանակություն:

Հերագույության նպատակը և խնդիրները

Ատենախոսության հիմնական նպատակն է ուսումնասիրել ՀՀ-ում աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների դերը եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման հիմնախնդրի կարգավորման գործում: Ելնելով սահմանված նպատակից՝ ատենախոսությունում առաջադրվել և լուծվել են հետևյալ խնդիրները.

- ուսումնասիրել աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների տեսակները ու գործառույթները և եկամուտների անհավասարության հիմնախնդիրը ու դրա էությունը,

- ուսումնասիրել տարբեր հեղինակների մոտեցումները եկամուտների անհավասարության վրա աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցության վերաբերյալ,
- վերլուծել ՀՀ-ում աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների գործառույթները և իրավական կարգավորումները,
- հետազոտել ՀՀ-ում եկամուտների անհավասարությունը բնութագրող ցուցանիշները,
- գնահատել եկամուտների անհավասարության վրա աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցությունը,
- առաջարկել աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների կատարելագործման ուղիներ,
- գնահատել աշխատանքի շուկայի նոր ինստիտուտների ներդրման հնարավորությունները:

Արենախոսության հիմնական արդյունքներն ու գիտական նորույթը:

Արենախոսության շրջանակներում իրականացված ուսումնասիրության հիման վրա ստացվել են տեսական, մեթոդական և գործնական նշանակություն ունեցող մի շարք արդյունքներ, որոնցից գիտական նորույթն արտացոլող հիմնական դրույթներն են.

- Հետազոտության շրջանակներում մշակված եկամուտների անհավասարությունը բնութագրող նոր ինդեքս ցուցանիշի միջոցով հաշվարկվել են առաջին և հինգերորդ քվանտիլային խմբերի բնակչության եկամուտների և եկամուտների անհավասարության փոփոխության տեմպն ու ուղղությունը եռամսյակային կտրվածքով:
- Պանելային մոդելների օգնությամբ հաշվարկվել է նվազագույն աշխատավարձի ազդեցությունը եկամուտների անհավասարության, ընդհանուր գործազրկության մակարդակի և երիտասարդների շրջանում գործազրկության մակարդակի վրա՝ ինչպես տարածաշրջանային և ազգային նվազագույն աշխատավարձի համակարգեր ունեցող, այնպես էլ ոլորտային և մասնագիտական նվազագույն աշխատավարձի համակարգեր ունեցող երկրներում, որի միջոցով հնարավոր է եղել գնահատել նվազագույն աշխատավարձի երկու համակարգերի արդյունավետությունների տարբերությունները եկամուտների անհավասարության հիմնախնդրի կարգավորման գործում:
- Պանելային մոդելների օգնությամբ հաշվարկվել է արհմիությունների խտության ցուցանիշի ազդեցությունը եկամուտների անհավասարության վրա, որի միջոցով հնարավոր է եղել ուսումնասիրել ՀՀ-ում արհմիությունների անարդյունավետ գործունեության պատճառները:

- Գնահատվել է ՀՀ-ում գործող նվազագույն աշխատավարձի ազդեցությունը միջին աշխատավարձի, աշխատանքի արտադրողականության և զբաղվածության մակարդակների վրա և ստացված արդյունքների հիման վրա քննարկվել և հիմնավորվել է ՀՀ-ում ոլորտային նվազագույն աշխատավարձի ներդրման հնարավորությունը:
- Գնահատվել է կորոնավիրուսով վարակվածների թվաքանակի աճի տեմպի ազդեցությունը գործազրկության մակարդակի վրա՝ ինչպես աշխատանքի պահպանման սխեմաները որպես երկարաժամկետ քաղաքականության գործիք օգտագործող, այնպես էլ որպես կարճաժամկետ քաղաքականության գործիք օգտագործող երկրներում, ինչի արդյունքում հնարավոր է եղել պարզել աշխատանքի պահպանման սխեմաների առավել արդյունավետ օգտագործման եղանակը:

Ատենախոսության կառուցվածքը և հիմնական բովանդակությունը:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, երեք գլխից, եզրակացություններից և առաջարկություններից, օգտագործված գրականության ցանկից և հավելվածներից:

Ներածությունում հիմնավորվել է թեմայի արդիականությունը, ներկայացվել է հետազոտության նպատակն ու խնդիրները, օբյեկտը և սուբյեկտը, ատենախոսության տեսական, մեթոդական և տեղեկատվական հիմքերը, աշխատանքի գիտական նորույթները և ատենախոսության գործնական նշանակությունը:

Ատենախոսության առաջին գլխում՝ «Աշխատանքի շուկայի ինստիտուտներ և եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման հիմնախնդիրը» նվիրված է ատենախոսության շրջանակներում ուսումնասիրված աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների (նվազագույն աշխատավարձի, արհմիությունների, զբաղվածության պաշտպանության օրենսդրության և աշխատանքի պահպանման սխեմաների) էության, տեսակների, գերծառույթների և ազդեցության շրջանակների, ինչպես նաև եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման հիմնախնդրի էության, առաջացման պատճառների և հետևանքների համակողմանի ուսումնասիրությանը: Քննարկվել են նաև եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման վրա աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցության գնահատման տեսամեթոդական հիմնահարցերը: Ատենախոսը խորությամբ ուսումնասիրել է աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների էության և ազդեցությունների շրջանակի վերաբերյալ տարբեր հեղինակների կատարած աշխատանքները: Խորությամբ ուսումնասիրվել է նաև եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման հիմնախնդրի էությունը

և առաջացման պատճառները, ինչպես նաև եկամուտների անհավասարության վրա աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցության վերաբերյալ տարբեր հեղինակների մոտեցումները: Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում ատենախոսը ներկայացրել է իր սեփական դիտարկումների եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման կարգավորման գործում աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների դերի վերաբերյալ:

Ատենախոսության երկրորդ գլխում՝ «ՀՀ աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցությունը եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման վրա», ուսումնասիրվել է ՀՀ-ում բնակչության դրամական եկամտի աղբյուրները և եկամուտների անհավասարությունը բնութագրող ցուցանիշները, ապա ուսումնասիրվել է ՀՀ-ում գործող աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների էությունը, գործառույթները և իրավական կարգավորումները: Երկրորդ գլխում գնահատվել է նաև ՀՀ-ում եկամուտների անհավասարության վրա աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցության չափերը և ուղղությունները: ՀՀ-ում եկամուտների անհավասարության վիճակը ուսումնասիրելու համար ատենախոսը օգտագործել է եկամուտների անհավասարությանը բնութագրող ամենատարածված ցուցանիշները՝ Ջինիի գործակից, Լորենցի կոր, դեցիլային և քվանտիլային գործակիցները: Դրանից բացի ատենախոսը հաշվարկել է նաև եկամուտների անհավասարությունը բնութագրող նոր մոտեցում, որի միջոցով հնարավոր է լինում ուսումնասիրել բնակչության եկամուտների փոփոխության տեմպը և ուղղությունը: Ատենախոսը գնահատել է նաև եկամուտների անհավասարության վրա աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների ազդեցության չափերը՝ օգտագործելով պանելային մոդելներ:

Ատենախոսության երրորդ գլխում՝ «Աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների բարելավման ուղիները եկամուտների անհավասարության նվազեցման համատեքստում», քննարկվել է ՀՀ աշխատանքի շուկայում գործող ինստիտուտների կատարելագործման ուղիները, ինչպես նաև ՀՀ-ում աշխատանքի շուկայի նոր ինստիտուտների ներդրման հնարավորությունները: Այս բաժնում ատենախոսը ներկայացրել է եկամուտների անհավասարաչափ բաշխման կարգավորման համատեքստում աշխատանքի շուկայի ինստիտուտների կատարելագործման ուղիները, որը հիմնված է ամբողջ ատենախոսության մեջ կատարված ուսումնասիրությունների և գնահատումների արդյունքների հիման վրա:

Աշխատանքի եզրակացություններ և առաջարկություններ բաժնում ներկայացված են հետազոտության հիմնական եզրակացությունները, առաջարկությունները և բարձրացված խնդիրների լուծման կոնկրետ մոտեցումները, որոնք բխում են ատենախոսության տրամաբանությունից և կատարված վերլուծություններից:

Ատենախոսության վերաբերյալ կան **դիտողություններ և առաջարկություններ**, որոնք, գրախոսվող աշխատանքի թեմայով ուսումնասիրությունները շարունակելու դեպքում, պետք է արժանանան հեղինակի ուշադրությանը: Դրանք են՝

1. Ատենախոսության 4-րդ էջում նշվում է. «Այս ատենախոսության շրջանակներում ուսումնասիրության համար ընտրվել են աշխատանքի շուկայի ինստիտուտներից մի քանիսը, որոնք առանցքային ազդեցություն են ունենում եկամուտների անհավասարության վրա»: Ի՞նչ հավկանիչներով են ընտրվել այդ ինստիտուտները, որոնք առանցքային ազդեցություն են ունենում եկամուտների անհավասարության վրա:
2. Ատենախոսության 1-ին գլխական նորույթում նշվում է. «Եկամուտների անհավասարությունը բնութագրող նոր ինդեքս ցուցանիշի միջոցով հաշվարկվել է առաջին և հինգերորդ քվանտիլային խմբերի բնակչության եկամուտների և եկամուտների անհավասարության փոփոխության տեմպը»: Նախ ինդեքս ցուցանիշ արտահայտությունը մասնագիտական առումով սխալ արտահայտություն է, քանի որ ինդեքսը հենց ինքը ցուցանիշ է նշանակում: Բացի դրանից գլխական տեսանկյունից առավել արժեքավոր կլիներ, եթե դիտարկվեին բոլոր քվանտիլային խմբերի եկամուտների փոփոխությունները:
3. Աշխատանքում օգտագործվում են մեծ թվով մասնագետների կարծիքներ տարբեր հիմնախնդիրների վերաբերյալ: Սակայն ավելի շահեկան կլիներ, եթե ատենախոսության հեղինակը ներկայացներ իր կարծիքը դրանց վերաբերյալ:
4. Սեղմագրում ներկայացված բանաձևերում տեղ գտած մի շարք բաղադրիչների, մասնավորապես՝ β_0 , β_1 և այլն, նշանակումները ներկայացված չեն:

ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Այլև Արմենի Թորոսյանի թեկնածուական ավենախոսությունը իրենից ներկայացնում է ինքնուրույն և ամփոփ հետազոտություն: Ավենախոսության սեղմագիրը համապատասխանում է ավենախոսության բովանդակությանը և արտացոլում է ավենախոսության մեջ տեղ գտած կարևորագույն գիտական և գործնական դրույթներին:

Այլև Արմենի Թորոսյանի «Աշխատանքի շուկայի ինստիտուտները որպես եկամուրների անհավասարաչափ բաշխման կարգավորման գործիք (ՀՀ օրինակով)» թեմայով ավենախոսությունը բավարարում է ՀՀ-ում գիտական աստիճանավորման կանոնակարգի 7-րդ կետին և թեկնածուական ավենախոսություններին ներկայացված այլ պահանջներին, իսկ ավենախոսության հեղինակ Այլև Արմենի Թորոսյանը արժանի է տնտեսագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի շնորհմանը՝ Ը.00.01 «Տնտեսագիտության տեսության և տնտեսագիտական մեթոդի պատմության» մասնագիտությամբ:

Պաշտոնական ընդդիմախոս,
տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր՝

1. Ա. Դ.

Ս.Ա. Դավոյան

Ս.Ա. Դավոյանի ստորագրության
իսկությունը հաստատում եմ՝
Երևանի պետական համալսարանի գիտական
քարտուղար

1. Ս.Ա.

Ս.Վ. Հովհաննիսյան

27.06.25թ.